

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ”
DIN CHIȘINĂU**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 37.018:373.2(043.2)

COMAN Liliana

**VALENȚA PEDAGOGICĂ A FAMILIEI ÎN RELAȚIONAREA SOCIALĂ A
PREȘCOLARILOR**

Specialitatea 531.01 – Teoria generală a educației

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

CHIȘINĂU, 2025

Teza a fost elaborată în cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Conducător științific: **CARA Angela**, doctor în științe pedagogice, conferențiar cercetător
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Referenți oficiali:

PASCARI Valentina, doctor habilitat în științe ale educației, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

IANIOGLO Maria, doctor în științe pedagogice, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Comrat

Componenta Consiliului științific specializat:

SILISTRARU Nicolae, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

RUSU Elena, doctor în științe pedagogice, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

SANDULEAC Sergiu, doctor habilitat în științe ale educației, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

LUNGU Viorelia, doctor în științe ale educației, conferențiar universitar, Universitatea Tehnică din Moldova

MÎSLIȚCHI Valentina, doctor în științe pedagogice, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

MARIN Mariana, doctor în științe pedagogice, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova.

Susținerea va avea loc la 30 iunie 2025, ora 14-00, în ședința Consiliului științific specializat D.531.01-25-30 din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, str. Ion Creangă 1, bl. 2, sala Senatului.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Rezumatul a fost expediat 30 mai 2025

**Secretar științific al
Consiliului științific specializat**

RUSU Elena,
doctor, conferențiar universitar

Conducător științific

CARA Angela,
doctor, conferențiar cercetător

Autor

COMAN Liliana,
© Coman Liliana, 2025

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII	4
CONȚINUTUL TEZEI.....	7
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	23
BIBLIOGRAFIE	26
ADNOTARE (română, engleză, rusă).....	31

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei de cercetare. Evoluția concepțiilor cu privire la dezvoltarea umană și la adaptarea individului la schimbările sociale se reflectă în reformele sociale, economice și educaționale, influențând în mod direct politicile destinate copiilor de vârstă preșcolară. În acest context, finalitățile documentelor de politică educațională vizează formarea unei personalități autonome, responsabile și bine integrate social, evidențiind importanța competenței de relaționare ca element esențial în modelarea comportamentelor prosociale.

La vârsta preșcolară, copiii dobândesc și își exersează abilitățile de relaționare socială prin participarea la activități de grup, prin intermediul cărora își dezvoltă empatia, cooperarea și rezolvarea conflictelor Л.С. Выготский [36]. În același timp, grupul de socializare (format din colegi de grădiniță, prieteni, frați sau veri) reprezintă un context social dinamic, ce oferă numeroase oportunități de învățare și de exersare a comportamentelor prosociale, precum și de reglare emoțională D. Goleman [29].

Cercetători precum J. Bowlby [7], care au dezvoltat teoria atașamentului, și E. Erikson [27], cu teoria sa despre dezvoltarea psihosocială, au demonstrat cât de importantă este legătura strânsă dintre copil și familie pentru dezvoltarea unui comportament sănătos și adaptabil. Valența familiei nu se rezumă doar la cadrul afectiv și securizat pe care acesta îl oferă, ci se extinde și la modul în care părinții, prin exemplele lor și prin activitățile pe care le promovează, modelează comportamentele și atitudinile copiilor față de ceilalți. Astfel, prin implicarea în contexte sociale diverse, familia sprijină formarea unor abilități fundamentale, precum comunicarea, cooperarea și rezolvarea conflictelor, toate esențiale pentru integrarea într-o societate dinamică și diversă.

În Republica Moldova, importanța educației timpurii și a rolului familiei în dezvoltarea copilului este reflectată într-o serie de documente strategice și legislative. Printre acestea, se numără Hotărârea de Guvern Nr. 347/2022 privind Programul național pentru protecția copilului 2022-2026. Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030”, care subliniază necesitatea sprijinirii părinților în educația timpurie a copiilor.

Descrierea situației în domeniul de cercetare. Complexitatea diferitor aspecte privind relaționarea socială, socializarea, integrarea preșcolarilor, precum și valența pedagogică a familiei, a constituit, de-a lungul timpului, un subiect de interes pentru cercetători și a fost explorată în numeroase studii din domeniul pedagogiei și psihologiei.

La *nivel internațional*, complexitatea aspectelor privind relaționarea socială, socializarea și integrarea preșcolarilor, precum și valența pedagogică a familiei, a fost abordată de cercetători de renume precum U. Bronfenbrenner [9], J. Piaget [28] și A. Bandura [5]. În ceea ce privește socializarea și integrarea preșcolarilor, influența cercetătorilor precum J. Bowlby [7] și E. Erikson [20] este esențială. De asemenea, cercetările din domeniul psihologiei, cu teorii semnificative de la

J. Piaget [28] și D. Elkind [18], subliniază importanța relaționării sociale în dezvoltarea personalității. În pedagogie, cercetările lui C. Simister și E. White [34] au contribuit la înțelegerea valorii educației familiei în învățarea normelor sociale de către copii.

La *nivel național*, cercetători precum V. Andrasciuc [2], S. Cemortan [12], L. Savca [29] au influențat înțelegerea relaționării sociale a preșcolarilor, oferind baze teoretice solide pentru dezvoltarea competențelor sociale. Cercetările privind socializarea și integrarea preșcolarilor sunt reflectate prin lucrările S. Cemortan [12], V. Pascari [27], iar studiile despre funcțiile familiale în educația socială sunt susținute de cercetătorii L. Cuznețov [16], E. Stănciulescu [32], A. Marga [24]. Formarea competențelor parentale în domeniul relaționării sociale este abordată de A. Bolboceanu [8] și A. Calancea [10] care continuă să exploreze acest domeniu.

În *spațiul post sovietic*, cercetători ca Б. П. Бергеп, Т. Лукман [35], И. С. Кон [37] au subliniat importanța socializării și integrării preșcolarilor, iar lucrările semnificative ale lui Л. С. Выготский [36], М. И. Лисина [38] și Д. Б. Эльконин [40] au continuat să definească aspectele fundamentale ale relaționării sociale în dezvoltarea copilului.

Plasând problematica relaționării sociale a preșcolarilor în contextul valenței pedagogice a familiei, se evidențiază o **contradicție** între orientarea actuală a documentelor de reglementare privind integrarea socială și lipsa unor repere metodologice specifice pentru această vârstă. Deși la nivel teoretic se recunoaște importanța colaborării dintre familie și instituțiile educaționale în formarea abilităților sociale ale copilului, în practică, strategiile aplicabile în mod concret la nivelul familiei sunt insuficient dezvoltate și promovate.

O altă **contradicție** derivă din percepțiile divergente ale părinților și educatorilor asupra rolului familiei în procesul de relaționare socială. În timp ce părinții consideră adesea că instituția educațională (grădinița) poartă responsabilitatea principală pentru stimularea relațiilor sociale ale copilului, cadrele didactice resimt o lipsă de implicare activă și conștientă din partea familiei. Această discrepanță subliniază necesitatea de a clarifica valența pedagogică a familiei și de a crea cadre de colaborare sistematică între părinți și educatori.

În acest sens, este justificată formularea **problemei de cercetare**: „*Care sunt fundamentele teoretice și premisele valenței pedagogice a familiei în relaționarea socială a copiilor preșcolari?*”.

Scopul cercetării constă în determinarea fundamentelor teoretice și metodologice ale procesului de relaționare socială a preșcolarilor în contextul implicării părinților.

Obiectivele cercetării:

1. Determinarea reperelor teoretice privind relaționarea socială la preșcolari în familie;
2. Descrierea caracteristicilor relaționării sociale la preșcolari;

3. Investigarea rolului familiei în formarea și consolidarea comportamentelor prosoziale la copiii preșcolari cu accent pe stilul de comunicare, climatul emoțional și valorile transmise în mediul familial;

4. Conceptualizarea Modelului pedagogic de optimizare a relaționării sociale a preșcolarilor în familie;

5. Sintetizarea metodologiei de stimulare a relaționării sociale la preșcolari în familie și elaborarea metodei de dezvoltare ARS;

6. Studiul experimental al relaționării sociale a preșcolarilor în familie, implementarea și validarea *Programului de intervenție psihopedagogică FORS* cu implicarea părinților.

Ipoteza cercetării: presupunem că, prin valorificarea valenței pedagogice a familiei, manifestată prin stiluri parentale echilibrate, dezvoltarea responsabilității și a atitudinii parentale, copiii de vârstă preșcolară își vor dezvolta semnificativ abilitățile de relaționare socială, evidențiate prin comportamente prosoziale și o capacitate sporită de integrare în mediul educațional și comunitar.

Metodologia cercetării științifice relaționării sociale se constituie din: *Teoriile pedagogice* - S. Cristea [14], C. Cucos [15]; *teoria interacțiunii sociale* - G. Ferreol [21]; *teoria învățării sociale* - A. Bandura [5]; *teoria schimbului social* - J. Thibaut, H. Kelly; *teoria comportamentului social* - G. Homans; *teoria atașamentului* - J. Bowlby [7]; *teoria învățării socioculturale* - Л.С. Выготский [36], *teoria dezvoltării cognitive* - J. Piaget [28] etc.

Metodele cercetării: *metode teoretice:* documentarea științifică, analiza și sistematizarea datelor, compararea, predicția, generalizarea, interpretarea; *metode experimentale:* teste aplicative, chestionare, probe practice, studiul de caz; *metode de analiză statistică și prelucrare a datelor,* inclusiv reprezentarea grafică a rezultatelor cercetării.

Noutatea științifică și originalitatea lucrării rezidă în argumentarea valenței pedagogice a familiei în relaționarea socială a preșcolarilor prin: aplicarea principiului cauzalității în raportarea noțiunilor *relaționare socială, socializare și integrare socială*; specificarea noțională a *relaționării sociale*; operaționalizarea pedagogică a dezvoltării sociale; conceptualizarea Modelului pedagogic de optimizare a relaționării sociale a preșcolarilor în familie; elaborarea, implementarea și validarea *Programului de intervenție psihopedagogică FORS prin implicarea părinților*.

Rezultatele științifice care au condus la *soluționarea problemei importante în cercetare* se referă la conceptualizarea Modelului pedagogic de optimizare a relaționării sociale a preșcolarilor în familie, fapt care a reperat elaborarea Metodei ARS personogenesis care a stat la baza *Programului de intervenție psihopedagogică FORS*, prin implicarea directă a părinților, contribuind la integrare treptată în societate a preșcolarilor.

Semnificația teoretică constă în conturarea reperelor privind relaționarea socială a preșcolarilor în mediul familial, descrierea conceptelor de relaționare socială, socializare și integrare, precum și evidențierea rolului valenței pedagogice a familiei în formarea comportamentelor prosociale. Accentul se pune pe stilul de comunicare, climatul emoțional și valorile transmise în familie. De asemenea, se sintetizează metodologia de stimulare a relaționării sociale și se elaborează o metodă de dezvoltare a acesteia *Metoda ARS*, cu interpretarea științifică a datelor cercetării.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în elaborarea și validarea metodei ARS și a *Programului de intervenție psihopedagogică FORS*, destinat dezvoltării relaționării sociale la preșcolari prin implicarea activă a părinților. Studiul oferă o metodologie clară pentru stimularea relaționării sociale în familie, cercetarea nivelurile acesteia și propune instrumente practice utile părinților. Programul poate fi integrat în ghiduri metodologice și suporturi didactice, facilitând parteneriatul familie–grădiniță și contribuind la integrarea socială a copiilor prin intervenții educaționale inovatoare în pedagogia familiei.

Implementarea rezultatelor științifice: s-a realizat în centrul comunitar Fantastic - CeCeFel, sectorul Centru al Direcției generale pentru protecția drepturilor copilului, un centru comunitar pentru familii cu copii de vârstă preșcolară.

Aprobarea rezultatelor: Datele obținute în urma cercetării științifice au fost prezentate într-un șir de materiale editate în culegerile conferințelor naționale și internaționale, cu tematică de specialitate, din România și Republica Moldova. Rezultatele prezentei cercetări pot fi utilizate și valorificate optim ca material științifico – metodic servind ca suport pentru părinți, cadre didactice și instituții educaționale.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este argumentată actualitatea și importanța temei de cercetare, este expusă situația în domeniul de cercetare, contradicțiile și problema de cercetare. De asemenea, sunt prezentate scopul, ipoteza și obiectivele de cercetare, sunt determinate noutatea și originalitatea științifică, valoarea teoretică și aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor cercetării și sumarul compartimentelor tezei.

Capitolul 1. Repere teoretice privind procesul de relaționare socială a preșcolarilor în familie - abordează relaționarea socială care este esențială în dezvoltarea preșcolarilor, manifestându-se prin joc, cooperare și comunicare în perioada preșcolară. Aceasta contribuie la dezvoltarea abilităților prosociale, precum empatia, sprijinul și participarea activă. Familia și cadrele didactice joacă un rol important, promovând prin metode interactive ascultarea activă, autocontrolul emoțional și cooperarea. Teoretic, evoluția conceptului a fost marcată de la abordările filosofice clasice până la perspectivele moderne interdisciplinare, integrând teorii din psihologie,

pedagogie și sociologie, care subliniază complexitatea și influențele contextuale asupra acestui proces. În cadrul dezvoltării copilului preșcolar, relaționarea socială reprezintă un proces esențial, fiind abordată interdisciplinar din perspective psihologice, pedagogice, sociologice și filosofice [1, 6, 18, 26, 30, 34].

Conceptul de „relație” a cunoscut numeroase interpretări de-a lungul istoriei. A. Comte definea relația ca „acțiunea socială și culturală” a unei generații asupra alteia. În psihologia socială modernă, relația este văzută ca o atitudine selectivă a individului față de mediul înconjurător. Reflecțiile istorice despre relația „om–societate”, din Antichitate până în prezent, subliniază că dezvoltarea umană nu se poate produce în absența celui alt.

După cum subliniază N. Silistaru, orice dezvoltare personală trebuie analizată în dublă perspectivă – filogenetică și ontogenetică –, între care există o relație interdependentă. În această abordare, *relația* este înțeleasă ca o „conexiune” invizibilă dintre parteneri, care depășește simplul conținut informațional al comunicării și transmite semnale subtile de armonie sau disonanță, apropiere sau distanțare, prietenie sau ostilitate [31].

Conceptul de socializare, introdus de sociologul G. Simmel ca „intrare în relație socială”, subliniază importanța integrării indivizilor în comunitate, proces prin care se formează conexiuni și se adaptează la roluri sociale, aspecte fundamentale în dezvoltarea preșcolarilor [30].

Spre sfârșitul secolului XX, П. Бепреп și Т. Лукман au îmbogățit înțelegerea socializării, arătând că *integrarea socială* rezultă din relațiile interumane și dintr-un proces continuu de comunicare și adaptare. Ei au evidențiat rolurile sociale învățate încă din copilărie, precum cele de gen și vârstă, și au subliniat că socializarea implică atât predispoziții ereditare, cât și influențe externe, fiind un proces de modelare complexă a individului în relație cu mediul [35].

S. Cemortan subliniază că *relaționarea socială* de calitate presupune combinarea proceselor de adaptare, integrare, autodezvoltare și auto actualizare [12, p. 3-12].

Astfel, realizând o sinteză a tuturor abordărilor teoretice a relaționării sociale propunem propria definiție: „***Relaționarea socială*** reprezintă un proces continuu de interacțiune între subiecți, influențat **de factori personali, de mediu și culturali**, care contribuie la **dezvoltarea personalității** prin schimbul de **cunoștințe, valori, atitudini și comportamente** necesare pentru a facilita **adaptarea și integrarea socială** într-o lume în continuă schimbare, participarea activă și dezvoltarea pe parcursul întregii vieți. În același timp, acest proces implică dezvoltarea **empatiei, capacitatea de a coopera și de a rezolva conflicte**, formarea progresivă a identității și a sentimentului de **siguranță emoțională**, fiind susținut de **atașamente** sigure față de adulți semnificativi și de un mediu educațional bazat pe **colaborare, respect reciproc și valorizarea diversității culturale**.”

Generalizând ideile expuse anterior menționăm că relaționarea socială, socializarea și integrarea preșcolarului reprezintă procese interconectate, fundamentale pentru dezvoltarea armonioasă a copilului. *Relaționarea socială*, ca proces continuu de interacțiune, facilitează construirea unor legături semnificative și sprijină adaptarea copiilor la diverse contexte sociale. *Socializarea*, prin transmiterea valorilor, normelor și atitudinilor, constituie mecanismul esențial prin care preșcolarii învață să funcționeze în societate, iar *integrarea socială* marchează rezultatul acestor procese, evidențiindu-se prin participarea activă a copilului în viața grupurilor sociale din mediul său imediat.

Etapă preșcolară reprezintă o perioadă de schimbări semnificative, nu doar pe plan fizic, ci și pe plan mental și emoțional P. Golu, E. Verza [23], N. Branden, E. Stănculescu [32], C. Terebush, S. Ținică susțin că în această perioadă, mediul în care copilul crește și se dezvoltă trebuie să fie unul afectiv, să ofere siguranță și să stimuleze învățarea.

Vârsta preșcolară, cuprinsă între 3 și 6 ani, reprezintă o etapă importantă din punct de vedere social și emoțional. În această perioadă, copiii dobândesc abilități mai complexe de relaționare și își formează primele prietenii autentice, explorând constant rolul lor în grup și în viața de zi cu zi [38, 39].

Relaționarea socială la vârsta preșcolară este influențată de nevoia copilului de a explora, de a învăța prin joc, de a-și dezvolta limbajul și de a forma primele relații sociale semnificative. Potrivit cercetărilor, acest proces implică adaptare, integrare, autodezvoltare și auto actualizare, fiind unul bilateral: adultul oferă contexte și experiențe sociale, iar copilul le asimilează activ, dezvoltând abilități sociale esențiale pentru etapele următoare [20, 26, 28, 39].

Integrarea socială la preșcolari reprezintă procesul prin care copiii de vârstă preșcolară se adaptează și se includ în grupuri sociale din mediul lor imediat, precum grădinița, familia extinsă și comunitatea. Acest proces sprijină dezvoltarea emoțională, cognitivă și socială, influențând capacitatea de a forma relații sănătoase și de a naviga eficient în societate [19, 38].

Familia, susține C. Coifu, este primul grup de referință al copilului, cu care sunt comparate toate experiențele ulterioare. Membrii familiei îi oferă copilului primele noțiuni despre rolurile din cadrul societății. Atât mama, cât și tatăl, prin rolurile lor în această lume, oferă copilului un model referitor la ce înseamnă aceasta și cum anume se trăiește [13].

În acest cadru referențial, P. Osterrieth, citat de I. Dolean, vede familia ca primul și esențial instrument de reglare a relaționării dintre copil și mediul său social și fizic. Sub aspect educativ, această funcție a familiei operează în două direcții capitale: socializarea și individualizarea copilului [17, p. 119]. Regulile clare și limitele bine definite sunt fundamentale pentru înțelegerea normelor sociale. Echilibrul între disciplină și permisivitate, descris de D. Baumrind prin stilul parental

autoritativ, îi ajută pe copii să își dezvolte autocontrolul și respectul față de reguli. Aceste aptitudini sunt esențiale atât în cadrul familial, cât și în interacțiunile cu ceilalți copii sau adulți.

Stilurile parentale reprezintă moduri distincte prin care părinții își exercită rolul educațional, influențând dezvoltarea socio-emoțională a copiilor încă din primii ani de viață. Una dintre primele clasificări semnificative a fost propusă de D Baumrind, când a identificat trei stiluri fundamentale: *autoritar, permisiv și autoritativ*.

Familia oferă copilului primele modele de respect, empatie și cooperare E. Durkheim, F. Rocher, L. Murray. Prin activități regulate, părinții stimulează relaționarea socială într-un mediu sigur. Copiii învață norme și valori sociale prin interacțiuni familiale și cu alți copii. Modelul ecologic al lui U. Bronfenbrenner evidențiază influența directă a familiei în dezvoltarea socială, ca parte a microsistemului copilului [9]. Sprijinul emoțional contribuie la exprimarea adecvată a emoțiilor și dezvoltarea rezilienței J. Bowlby [7], E. Erikson [20], iar încurajarea autonomiei susține o imagine de sine pozitivă și un comportament proactiv.

În literatura de specialitate *competențele parentale* sunt definite ca un ansamblu de comportamente și abilități care răspund nevoilor emoționale, sociale și fizice ale copilului [16].

Pentru a sublinia **valența pedagogică a familiei**, este important să evidențiem modul în care aceasta, prin intermediul climatului afectiv și al interacțiunilor constante, devine un factor decisiv în procesul de socializare și în formarea abilităților de relaționare socială ale copilului.

Valența pedagogică a familiei este esențială în socializarea copilului, iar, potrivit lui II. Beprep, avantajul relaționării sociale în acest context este dat de climatul afectiv care facilitează transmiterea valorilor și normelor sociale. Contactele familiare și atmosfera socio-afectivă formează atitudini și reglează comportamente, contribuind la dezvoltarea copilului. Rolul pozitiv al familiei este dat de legătura afectivă strânsă dintre membrii săi, asigurând un mediu securizat și stabil, esențial pentru maturizarea copilului [35].

În acest context, pe baza cercetării am conceptualizat termenul **valența pedagogică a familiei** și venim cu propria definiție: ***Valența pedagogică a familiei reprezintă impactul esențial al atitudinii și responsabilității parentale în procesul de integrare a copilului în societate, prin relaționarea socială și socializarea acestuia, contribuind astfel la dezvoltarea valorilor, normelor și abilităților sociale necesare formării unei personalități echilibrate și adaptabile.***

Familia reprezintă un model fundamental în eficientizarea procesului de relaționare socială a preșcolarilor, oferind un mediu afectiv, stabil și structurat în care copilul își formează abilitățile sociale, emoționale și comportamentale. Prin implicarea activă, sprijinul emoțional și armonizarea valorilor educative, familia contribuie la formarea unor indivizi capabili să stabilească relații armonioase și să se integreze cu succes în societate [16].

Capitolul 2. Cadru metodologic de stimulare a relaționării sociale la copiii de vârstă preșcolară - fundamentează metodologia de stimulare a relaționării sociale a preșcolarului care reprezintă un cadru sistematic și structurat de principii, strategii și tehnici utilizate pentru a facilita și îmbunătăți abilitățile de interacțiune socială ale copiilor de vârstă preșcolară. Această metodologie are ca scop principal promovarea competențelor sociale necesare pentru integrarea armonioasă a copiilor în diverse contexte sociale, cum ar fi familia, grădinița și comunitatea mai largă. Ea se bazează pe teoriile dezvoltării sociale ale cercetători precum M. Лисина [38], Л.С. Выготский [36], J. Piaget [28], E. Erikson [20] și J. Bowlby [7] A. Bandura [57]. Aceste teorii oferă o înțelegere profundă a modului în care copiii dezvoltă relații sociale și competențe de comunicare. De asemenea integrează abordări pedagogice diverse, cum ar fi învățarea prin joc, educația socio-emoțională și metodele interactive de predare.

Principiul implicării familiei în dezvoltarea relaționării sociale a preșcolarilor. Principiul implicării familiei în dezvoltarea relaționării sociale a preșcolarilor este esențial pentru o dezvoltare socială sănătoasă și echilibrată a copilului. Prin colaborarea strânsă între membrii familie, se creează un cadru solid care facilitează formarea unor competențe sociale relevantă, promovând integrarea armonioasă a copiilor în diverse medii sociale. Implementarea eficientă a acestui principiu contribuie la formarea unor preșcolari social competenți, capabili să stabilească relații sănătoase și să participe activ în comunitatea lor.

Înțelegerea modului în care copiii de vârstă preșcolară își formează și își dezvoltă competențele de relaționare socială implică evidențierea unor premise teoretice și practice, fundamentate de cercetările desfășurate de-a lungul timpului în domeniul psihologiei dezvoltării, al pedagogiei și al sociologiei copilăriei [15, 26].

Un alt demers metodologic util în cercetarea relaționării la vârsta preșcolară este analiza produselor copilului Л.С. Выготский [36], М. Лисина [38], Д. Эльконин [40]. Desenele, poveștile sau jocurile simbolice pot indica percepția pe care copilul o are asupra sa și asupra celorlalți, relevând gradul de înțelegere a normelor sociale și nivelul empatiei. Aceste produse creative oferă totodată informații despre modul în care copilul internalizează valorile și atitudinile transmise de familie, precum și despre capacitatea lui de a procesa emoțional evenimentele ce apar în viața de zi cu zi.

Premisele relaționării sociale a preșcolarilor oferă un cadru teoretic solid pentru înțelegerea și sprijinirea dezvoltării sociale, iar **jocul** reprezintă principalul mijloc prin care aceste premise sunt puse în practică. Jocul este o activitate naturală și esențială pentru copil, având un rol central în procesul de socializare, deoarece creează oportunități pentru dezvoltarea empatiei, a cooperării și a comunicării eficiente – elemente evidențiate de perspectiva interrelațiilor [13, 19].

Pentru a înțelege în profunzime fenomenul relaționării sociale la preșcolari, prin prisma influenței familiale, se impune un demers metodologic variat, care să surprindă atât dimensiunea comportamentală, cât și pe cea emoțională și cognitivă. Observarea sistematică reprezintă un instrument esențial în acest sens, deoarece permite urmărirea interacțiunilor copil-părinte în contexte reale: acasă, în parc, la evenimente de familie.

Pornind de la analizele și concluziile formulate în secțiunea teoretică, precum și de la problematica, scopul și obiectivele cercetării, am construit un Model pedagogic OPRES care să reflecte valența pedagogică a familiei în relaționarea preșcolarilor și să contribuie la optimizarea procesului de relaționare socială a copiilor de vârstă preșcolară.

În acest context, cercetarea propune *Modelul pedagogic de optimizare a relaționării sociale a preșcolarilor* prin valorificarea valenței pedagogice ale familiei, un demers care urmărește să integreze educația familială în procesul de dezvoltare a relațiilor sociale timpurii, contribuind astfel la o educație mai cuprinzătoare și mai eficientă.

Modelul OPRES este construit pe cinci niveluri interconectate, fiecare având un rol specific în formarea și dezvoltarea abilităților de relaționare socială a preșcolarilor.

Modelul pedagogic OPRES (optimizarea procesului de relaționare socială a preșcolarilor) reprezintă o abordare integrată, inovativă, care se concentrează pe dezvoltarea abilităților sociale ale copiilor preșcolari, având în vedere importanța colaborării cu familia. Acest cadru teoretic și metodologic își propune să sprijine preșcolarii în învățarea și consolidarea competențelor sociale esențiale, care vor influența dezvoltarea sa personală și integrarea în societate pe termen lung.

Nivelul 1 se concentrează pe fundamentarea conceptelor esențiale ale procesului educațional, având ca obiectiv clarificarea rolului central pe care relaționarea socială îl are în cadrul socializării. Astfel, relaționarea socială este considerată nu doar un rezultat al interacțiunilor umane, ci și motorul principal care stimulează și facilitează procesul de socializare.

Nivelul 2 conține repere teoretice ce susțin studiul relaționării sociale și socializării, incluzând teorii fundamentale ale dezvoltării sociale, modele de relaționare și criterii de evaluare a interacțiunilor între copii. Acesta se bazează pe o serie de teorii fundamentale ale dezvoltării sociale, care au fost concepute pentru a explica cum copiii învață și internalizează norme, valori și comportamente într-un context social.

Nivelul 3 explorează premisele fundamentale ale relaționării sociale, punând un accent deosebit pe modelele educaționale, influența mediului familial și rolul esențial al jocului în dezvoltarea timpurie a comportamentelor sociale ale preșcolarilor. Acest nivel subliniază interdependența dintre acești factori și modul în care fiecare dintre aceștia contribuie la formarea abilităților sociale ale copilului.

Nivelul 4 al Modelului OPRES se concentrează pe aplicarea **Metodei ARS** (personogenesis), un cadru metodologic inovator care sprijină dezvoltarea abilităților sociale ale preșcolarilor printr-o abordare integrată. ARS reprezintă un instrument pedagogic avansat care facilitează reproducerea și aplicarea proceselor educaționale în contextul relațiilor sociale ale copiilor, având un accent puternic pe analiza aplicativă a comportamentului social, interacțiunile dintre copii, comunicare și construirea abilităților de relaționare.

Nivelul 5 reprezintă rezultatul final al procesului educațional, fiind axat pe formarea și consolidarea abilităților de relaționare socială care au un impact semnificativ asupra dezvoltării personalității copilului. Acesta subliniază ideea de personogenesis, un concept esențial care se referă la procesul de formare a unui „sine socializat” – o identitate integrată în care comportamentele și abilitățile sociale învățate devin parte fundamentală a personalității copilului.

Personogenesis este un termen care reflectă transformarea unui copil dintr-un individ care învață comportamente sociale într-o persoană care internalizează aceste comportamente și le integrează în viața sa cotidiană. Acest proces este esențial pentru dezvoltarea personalității, deoarece **abilitățile sociale** care sunt:

- inițierea și menținerea unor relații cu alți copii prin respectarea celor mai simple reguli de comportament, manifestând un comportament prosocial;
- stabilirea unei colaborări cu alt copil în vederea organizării unui joc sau în vederea rezolvării unor sarcini;
- integrarea facilă într-un grup de semeni;
- solicitarea și oferirea de ajutor altor copii;
- manifestarea toleranței (a înțelege și alte puncte de vedere) și acceptarea diversității (fiecare copil este unic în felul său);
- negocierea simplă a conflictelor apărute, de a-și cere scuze;
- comunicare interpersonală eficientă;

toate acestea sunt fundamentale pentru integrarea unui copil într-un context social mai larg, fie că este vorba despre familie, grupuri de prieteni, comunitate sau grădiniță [29].

În această ordine de idei, analizând repere metodologice consemnate analitic, putem concluziona că abilitățile sociale care se formează în diferite activități ale copiilor la vârsta fragedă sunt o componentă integrantă a dezvoltării sociale. Procesul de formare a abilităților sociale este multilateral în urma căruia preșcolarul dobândește normele stabilite în societate și se percepe în rol de subiect social. Toate acestea fiind reflectate în figura 1. de mai jos.

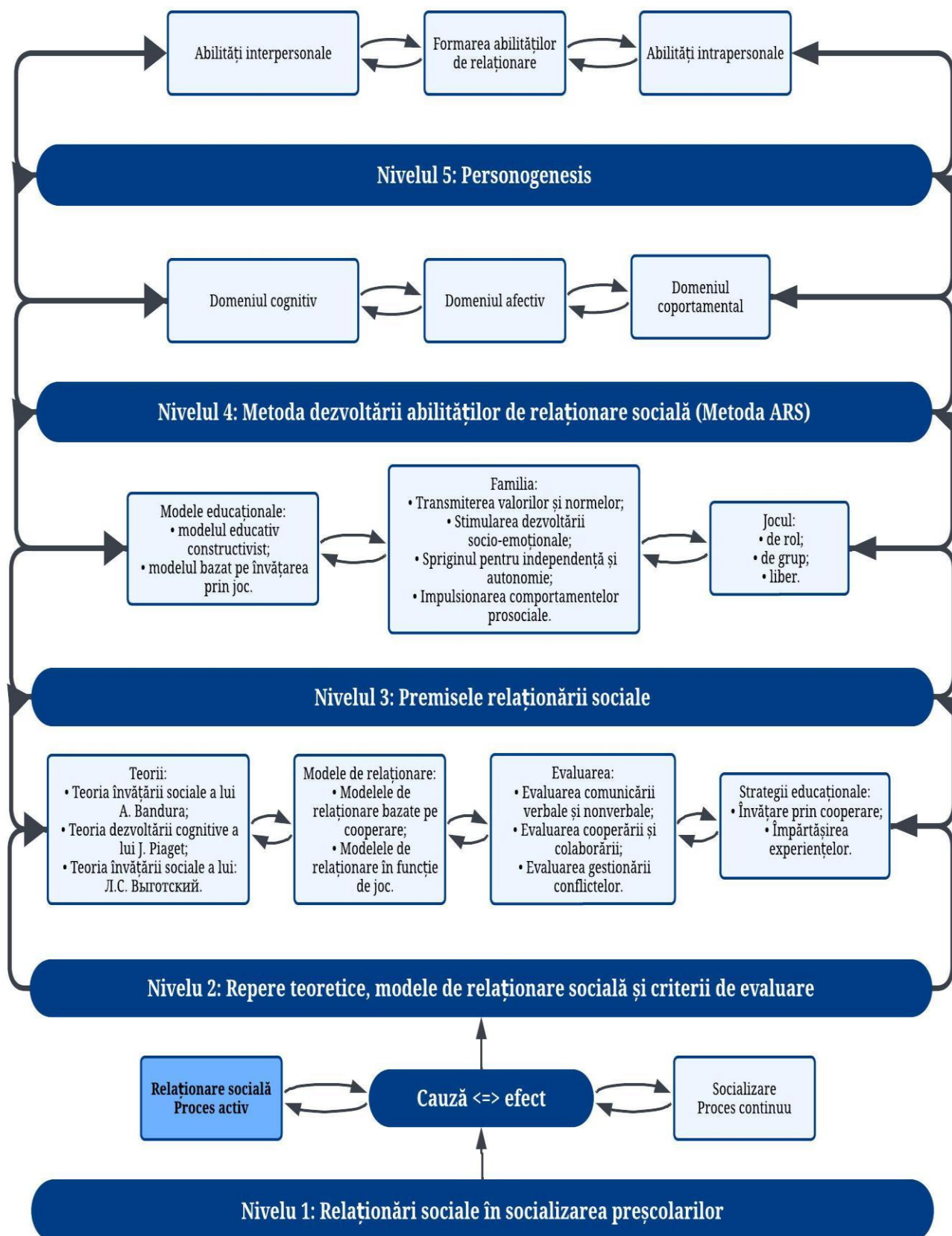


Figura. 1. Modelul pedagogic de optimizare a relaționării sociale a preșcolarului (Modelul pedagogic OPRES)

Capitolul 3. Praxiologia eficientizării relaționării sociale a preșcolarilor în contextul familiei – argumentează faptul că familia reprezintă un factor esențial în conturarea relaționării sociale a copiilor de vârstă preșcolară, având o valență pedagogică semnificativă în procesul de formare a abilităților de comunicare, cooperare și empatie.

Prin intermediul interacțiunilor zilnice, atitudinile și comportamentele adulților servesc drept model pentru cei mici, influențându-le atât dezvoltarea emoțională, cât și modul în care se raportează la ceilalți. Un mediu familial armonios și susținător îi ajută pe preșcolari să dobândească primele repere de socializare, să-și gestioneze emoțiile și să-și construiască treptat identitatea socială. Astfel, implicarea activă a familiei în educație, prin oferirea de exemple pozitive, stabilirea unor rutine clare și încurajarea dialogului, devine fundamentul pentru dezvoltarea competențelor sociale și emoționale care vor facilita integrarea cu succes în mediul școlar și în societate.

Demersul experimental a fost realizat și desfășurat în conformitate cu concepțiile teoretice și metodologice expuse în primele două capitole și structurate în Modelul OPRES în 3 etape: constatare, formare, control.

Etapa de constatare a urmărit scopul de determinare a nivelului de responsabilitate și atitudinii parentale, pe de o parte, și evaluării nivelului de socializare și stării emoționale a copiilor, precum și manifestării comportamentale, independenței și inițiativei la aceștia, pe de altă parte. Din această perspectivă, au fost stabilite următoarele obiective:

1. Identificarea nivelului de responsabilitate parentală.
2. Evaluarea atitudinilor parentale.
3. Determinarea nivelului de socializare a preșcolarilor.
4. Evaluarea stării emoționale a preșcolarilor.
5. Analizarea manifestărilor comportamentale ale preșcolarilor.
6. Evaluarea nivelului de independență și inițiativă a preșcolarilor.
7. Formularea unor recomandări educaționale.

Ipoteza de cercetare: presupunem că, prin valorificarea valenței pedagogice a familiei, manifestată prin stiluri parentale echilibrate, practici de comunicare empatică și disponibilitate emoțională, copiii de vârstă preșcolară își vor dezvolta semnificativ competențele de relaționare socială, evidențiate prin comportamente prosociale și o capacitate sporită de integrare în mediul educațional și comunitar.

Metodele de cercetare:

a) metode teoretico-practice (documentarea științifică, cercetare analitico-sintetică, interpretare calitativă și cantitativă a rezultatelor);

b) metode empirice: Chestionarul pentru studierea responsabilității părinților (adaptat după L. Stog), Chestionarul de determinare a atitudinii parentale (adaptat de А.И. Вапра și В.В. Столин),

Chestionarul starea emoțională (adaptate după H. Артюхина, А. М. Щетинина), Harta manifestării independenței în relaționarea socială (adaptate după А. М. Щетинина), Harta manifestării abilităților comportamentale (adaptate după А. М. Щетинина), Harta manifestării inițiativei (adaptate după H. Артюхина, А. М. Щетинина), Chestionarul de Evaluare a Socializării și Relaționării Sociale la Copil (CESRSC) numit Testul Portage;

c) metode matematico-statistice: Microsoft Office Excel, pentru validarea ipotezei cercetării (Programul SPSS-27): *descriptive* pentru stabilirea cotelor procentuale și mediilor și a valorilor medii, *inferențiale* (Kruskal-Wallis χ^2 , U Mann Whitney pentru eșantioane independente, testul Wilcoxon pentru compararea valorilor distribuțiilor obținute în urma măsurării inițiale și finale, Testul Chi-pătrat sau Testul χ^2 , Testul exact al lui Fisher, Testul t al lui Student).

Eșantionul de cercetare: Studiul a implicat un eșantion de 100 de părinți cu 100 de copii preșcolari din municipiul Chișinău. Dintre părinți, 77 sunt mame și 23 sunt tați. Din cei 100 de copii, 37 sunt fete și 63 sunt băieți. În ceea ce privește structura familială, 73 de familii au un singur copil, 20 de familii au doi copii, iar 7 familii au trei sau mai mulți copii toți beneficiari ai centrului comunitar „Fantastic – CeCeFel” mun. Chișinău.

Rezultatele obținute în urma comparării datelor indică diferențe semnificative între fete și băieți în dezvoltarea emoțională și comportamentală la preșcolari. Fetele demonstrează un autocontrol emoțional superior, o independență mai accentuată și o manifestare comportamentală mai expresivă, în special în domeniile limbajului și socializării. Pe de altă parte, băieții tind să prezinte dificultăți mai mari în reglarea emoțiilor și o atitudine mai rezervată în manifestările comportamentale. În plus, studiul privind atitudinea parentală evidențiază o implicare și responsabilitate mai ridicată din partea mamelor, comparativ cu un profil mai eterogen al tăților. Aceste constatări subliniază importanța adaptării strategiilor de intervenție și suport la nevoile specifice fiecărui gen și la dinamica relațiilor familiale pentru stimularea relaționării sociale a preșcolarilor.

Diferențele dintre familiile cu un singur copil (f1) și cele cu mai mulți copii (f2) pe mai multe dimensiuni relevante pentru dezvoltarea și educația copilului. În acest sens, au fost aplicate chestionare, vizând atât caracteristicile emoționale și comportamentale ale copiilor (cum ar fi reglarea emoțională, inițiativa socială, independența), cât și atitudinile și responsabilitatea parentală. Obiectivul principal a fost identificarea punctelor forte și a potențialelor vulnerabilități specifice fiecărui tip de familie, în vederea îmbunătățirii strategiilor de intervenție educațională. Rezultatele obținute evidențiază, influența structurii familiale asupra dinamicii relațiilor părinte-copil și asupra dezvoltării relaționării sociale a preșcolarilor

Studiul efectuat, rezultatele obținute și concluziile formulate au evidențiat faptul că nivelul relaționării sociale a preșcolarilor, responsabilitatea și atitudinea parentală ale subiecților implicați

în cercetare, sunt sub media așteptată. Preșcolarii întâmpină dificultăți în interacțiuni sociale, sunt reticenți față de noi activități, trăiesc reacții impulsive, dificultăți în respectarea regulilor, probleme de cooperare. De asemenea, aceștia depind de adulți pentru rezolvarea conflictelor sociale și întâmpină dificultăți în identificarea emoțiilor proprii și ale celorlalți. Părinții dedică insuficient timp activităților educative și de socializare ale copilului și manifestă o tendință de control excesiv asupra acestuia, limitându-i astfel autonomia și inițiativa în interacțiuni sociale.

Acest capitol își propune să descrie procesul de elaborare și aplicare a *Programului de intervenție psihopedagogică* a familiei orientat spre stimularea relaționării sociale a preșcolarilor. Acest program are la bază o serie de principii psihopedagogice fundamentale și utilizează metode specifice care facilitează dezvoltarea relaționării sociale printr-o abordare sistemică.

Scopul etapei formative constă în facilitarea și valorificarea implicării active a familiei în dezvoltarea relaționării sociale a preșcolarilor, prin crearea unui mediu educațional care să promoveze dezvoltarea relaționării sociale la preșcolari.

Programul de intervenție psihopedagogică FORS, este conceput pentru a sprijini părinții în dezvoltarea unui stil parental echilibrat, bazat pe susținere afectivă și claritate în stabilirea limitelor.

Printr-o abordare interactivă, programul încurajează reflecția, autocunoașterea și dezvoltarea competențelor parentale, pentru dezvoltarea la preșcolari o relaționare socială armonioasă. Toate acestea fiind reprezentate în figura 2 de mai jos.

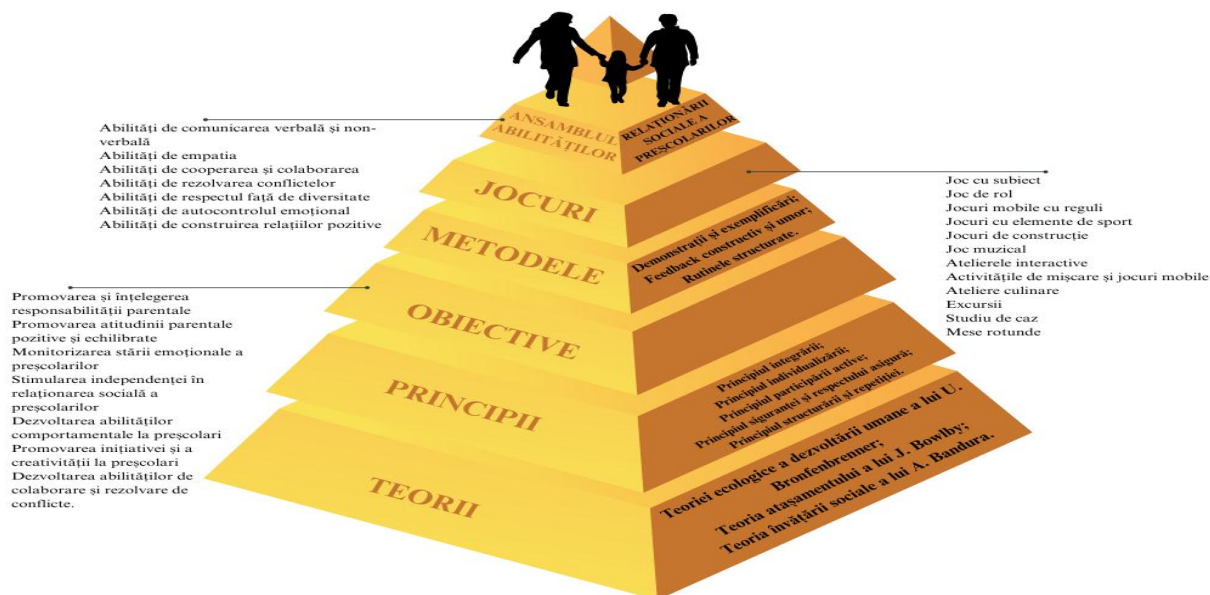


Figura 2. Programul de intervenție psihopedagogică a familiei orientat spre stimularea relaționării sociale a preșcolarilor (FORS)

În acest sens, **obiectivele** programului vizează:

1. Promovarea și înțelegerea responsabilității parentale
2. Promovarea atitudinii parentale pozitive și echilibrate
3. Monitorizarea stării emoționale a preșcolarilor

4. Stimularea independenței în relaționarea socială a preșcolarilor
5. Dezvoltarea abilităților comportamentale la preșcolari
6. Promovarea inițiativei și a creativității la preșcolari
7. Dezvoltarea abilităților de colaborare și rezolvare de conflicte.

Metodele utilizate în cadrul *Programului de intervenție psihopedagogică FORS*, sunt fundamentate pe principii psiho-pedagogice esențiale care facilitează schimbarea și dezvoltarea personală. Reformularea gândirii joacă un rol central în acest proces, invitând participanții să identifice și să conștientizeze gândurile disfuncționale, să le reevalueze critic și să le înlocuiască cu interpretări mai realiste și funcționale. Acest proces contribuie la autocunoaștere și autoreglare emoțională, esențiale pentru îmbunătățirea relațiilor parentale și dezvoltarea unui stil educațional echilibrat. Prin urmare, activitățile incluse în *Programul de intervenție psihopedagogică FORS*, sunt structurate în prevede 9 module de sesiuni, fiecare cuprinzând câte 3 activități destinate dezvoltării competențelor parentale prin activități comune între părinți și copii, precum și 12 activități orientate spre dezvoltarea abilităților de relaționare socială a preșcolarilor. Aceste activități sprijină dobândirea abilităților necesare pentru stabilirea relațiilor sănătoase, înțelegerea emoțiilor, adoptarea unui comportament moral și adaptarea în diverse contexte sociale.

Pentru **etapa de control** au fost antrenați 48 participanți, 12 părinți și 12 preșcolari, care au participat la programul experimental (G.E.) și 12 părinți cu 12 preșcolari din lotul total de participanți (G.C.). Pentru a evalua eficiența *Programului de intervenție psihopedagogică FORS* în dezvoltarea relaționării sociale la preșcolari prin implicarea activă a părinților, au fost analizate rezultatele obținute prin aplicarea repetată a unor instrumente psihopedagogice validate, pe loturile experimental și de control. În continuare sunt prezentate concluziile comparative pentru fiecare domeniu evaluat, ilustrate prin figurile corespunzătoare.

Chestionarul starea emoțională (adaptare după H. Артюхина, А. М. Щетини)

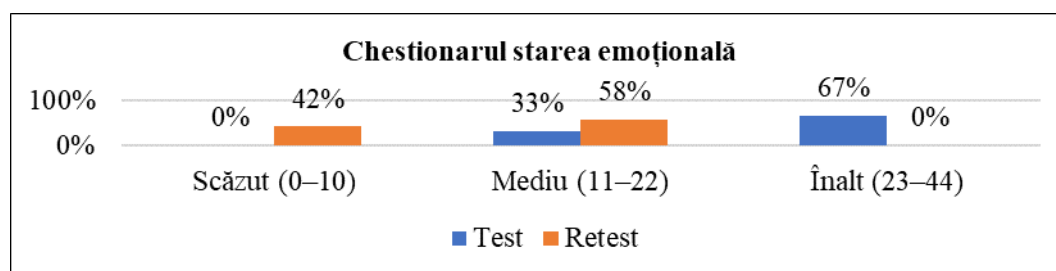


Figura 3. Datele experimentale a stării emoționale la preșcolari (etapa test/retest) la GE

Figura 3 evidențiază o îmbunătățire semnificativă a stării emoționale a copiilor din grupul experimental (GE). Dacă înaintea programului 66% dintre copii prezentau dificultăți emoționale severe, la retestare niciun copil nu s-a mai situat la nivelul înalt de problematizare, iar 42% au înregistrat o stare emoțională bună. Testul Mann-Whitney ($p = 0,001$) a confirmat semnificația statistică a acestor schimbări.

Chestionarul „Harta manifestării abilităților comportamentale” (adaptare după A. M. Щетинина)

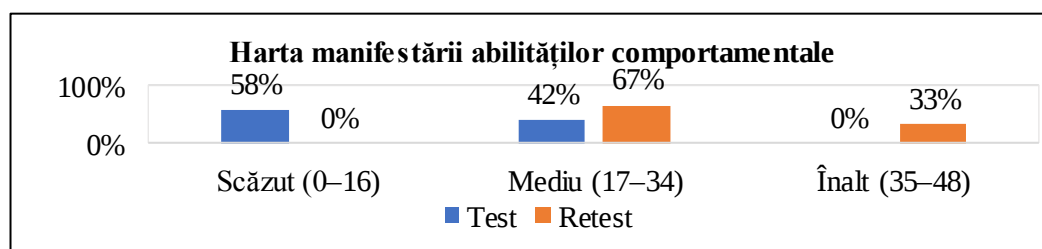


Figura 4. Datele experimentale abilităților comportamentelor sociale la preșcolari, GE, etapa test/retest

Figura 4 reflectă progresul înregistrat la nivelul abilităților comportamentale. După intervenție, proporția copiilor aflați la un nivel comportamental scăzut a scăzut la zero, în timp ce 33% au atins nivelul înalt, iar 67% s-au situat la nivel mediu. Această modificare a fost confirmată de testul Mann-Whitney ($p = 0,001$).

Chestionarul „Harta manifestării independenței în relaționarea socială” (adaptare după A. M. Щетинина)

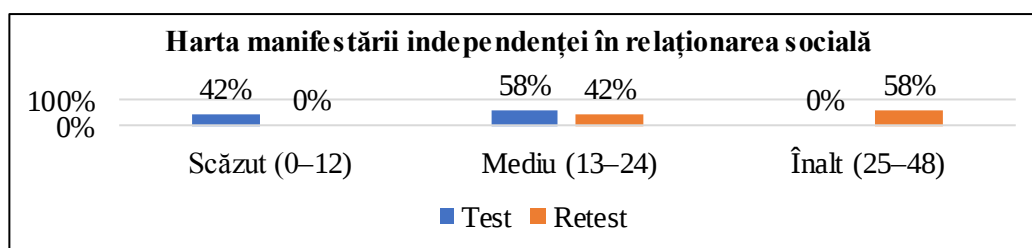


Figura 5. Datele manifestării independenței în relaționarea socială a preșcolarilor, GE, (etapa test/retest)

Figura 5 reliefează o creștere a independenței în relaționare, unde scorul mediu al copiilor a evoluat de la 14,25 la 25,25 puncte, iar 58% au ajuns la un nivel ridicat de autonomie socială. Diferențele sunt statistic semnificative ($p = 0,001$), conform testului Mann-Whitney.

Chestionarul „Harta manifestării inițiativei” (adaptare după A. M. Щетинина)

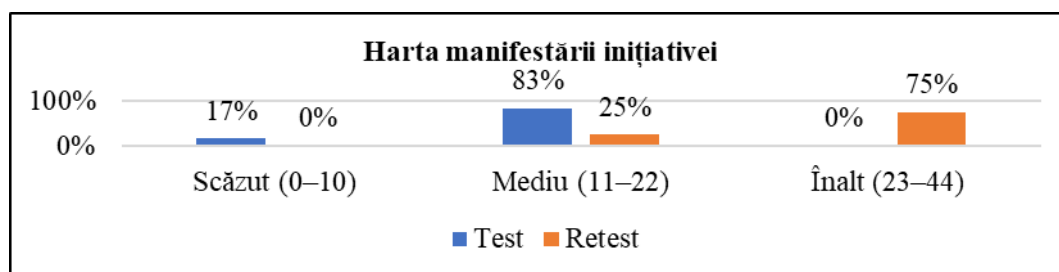


Figura 6. Rezultatele experimentale a manifestării inițiativei la preșcolari (etapa test/retest), GE

Figura 6 analizează manifestarea inițiativei. După aplicarea programului, 75% dintre copii au fost încadrați în nivelul înalt, comparativ cu 0% inițial. Media scorurilor a crescut de la 12,75 la 24,25 puncte. Testul Kruskal-Wallis ($p < 0,05$) confirmă eficiența programului în stimularea inițiativei preșcolarilor.

Testul Portage

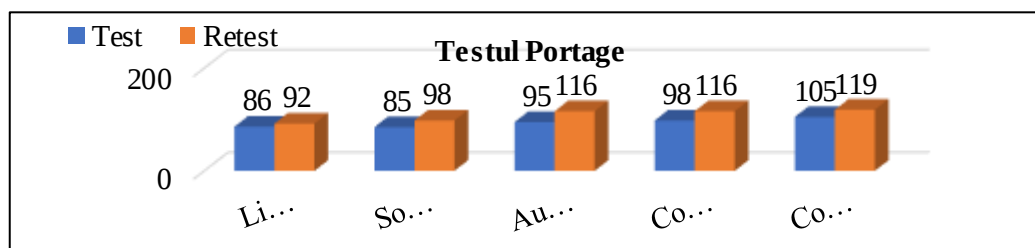


Figura 7. Rezultatele experimentale a testului Portage, pe domeniile: limbaj, socializare, autoservire, comportament cognitiv, comportament motor etapa test/retest, GE

Figura 7 prezintă rezultatele testului Portage, unde s-au constatat progrese semnificative în domeniile: socializare, autoservire, comportament cognitiv și motor ($p < 0,05$), cu excepția limbajului ($p > 0,05$). Diferențele notabile sugerează o dezvoltare armonioasă susținută de intervenția aplicată.

Chestionarul de determinarea atitudinii parentale (A. И. Варга și B. В. Столин)

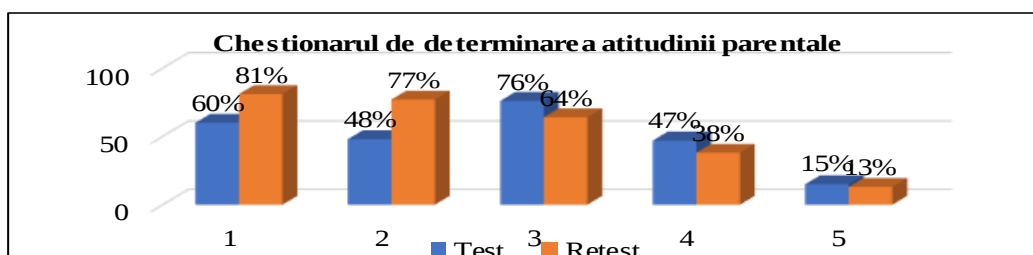


Figura 8. Datele experimentale a manifestării atitudinii parentale pe 5 scale, etapa test/retest, GE

Figura 8 ilustrează modificările în atitudinile parentale. S-au observat creșteri semnificative în scorurile pentru acceptare ($p = 0,001$), cooperare ($p = 0,001$) și infantilizare ($p = 0,001$), în timp ce simbioza și hipersocializarea nu au înregistrat schimbări semnificative. Acest fapt reflectă consolidarea unui stil parental mai echilibrat și favorabil dezvoltării copilului.

Chestionarul pentru studierea responsabilității părinților (adaptat după L. Stog)

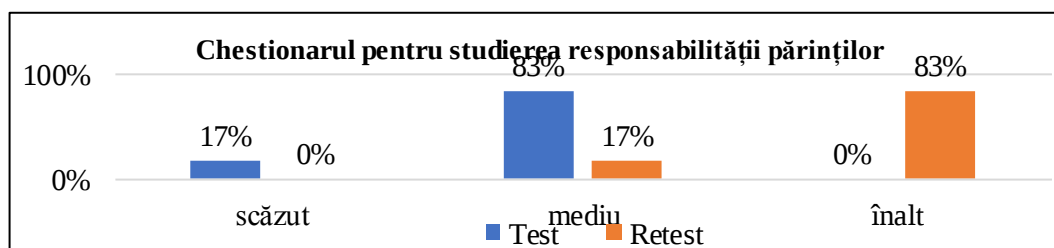


Figura 9. Nivelul responsabilității parentale, etapa test/retest, GE

Figura 9 arată evoluția nivelului de responsabilitate parentală, unde, după intervenție, 83% dintre părinți au atins un nivel înalt, iar categoria „scăzut” a fost complet eliminată.

Testul Kruskal-Wallis ($p = 0,001$) validează impactul pozitiv al programului asupra responsabilității părinților. Compararea dintre grupul experimental (GE) și grupul de control (GC) oferă o perspectivă asupra eficienței *Programului de intervenție psihopedagogică FORS*:

Chestionarul starea emoțională (adaptare după H. Артюхина, А. М. Щетинина)

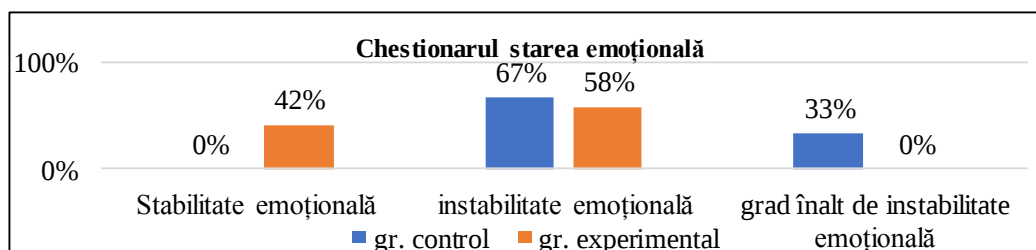


Figura 10. Rezultatele experimentale a stării emoționale a preșcolarilor (etapa retest) la GC și GE

Figura 10 arată că 42% dintre copiii GE au ajuns la un nivel scăzut (stare emoțională bună), comparativ cu 0% în GC. Diferențele sunt semnificative statistic ($p < 0,05$, test Wilcoxon).

Chestionarul „Harta manifestării abilităților comportamentale” (după A. М. Щетинина)

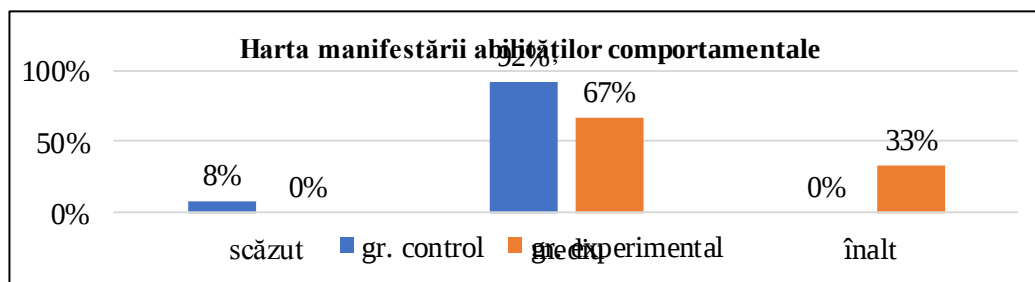


Figura 11. Datele experimentale a manifestării abilităților comportamentelor sociale a preșcolarilor (etapa retest) la GC și GE

Figura 11 arată că în GE, 33% dintre copii au atins nivelul înalt de manifestare comportamentală, față de 0% în GC. Diferențele sunt semnificative ($p = 0,001$).

Chestionarul „Harta manifestării independenței în relaționarea socială” (după A. М. Щетинина)

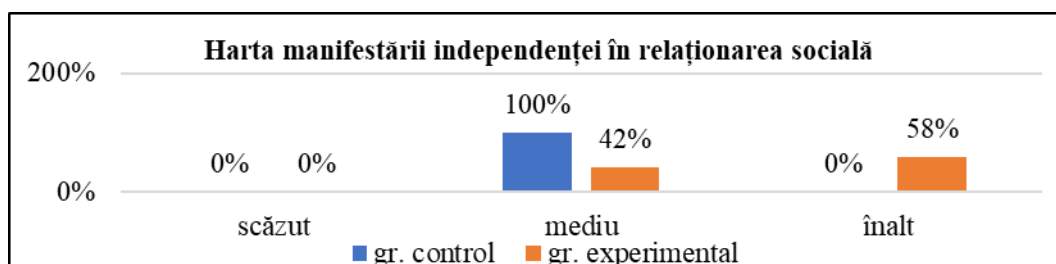


Figura 12. Rezultatele experimentale a manifestării independenței în relaționare socială la preșcolari (etapa retest) la GC și GE

Figura 12 arată că 58% dintre copiii din GE au manifestat nivel înalt de autonomie, în timp ce în GC toți copiii s-au menținut la nivel mediu. Testul Kruskal-Wallis ($p = 0,000028$) confirmă eficiența intervenției.

Chestionarul „Harta manifestării inițiativei” (adaptare după A. M. Щетинина)

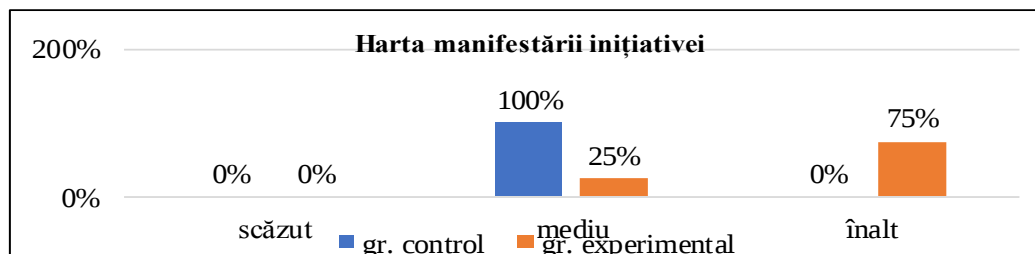


Figura 13. Rezultatele experimentale a manifestării inițiativei la preșcolari (etapa retest) la GC și GE

Figura 13 arată că 75% dintre copiii GE s-au încadrat la nivelul înalt, comparativ cu 0% în GC. Testul Wilcoxon ($p = 0,001$) confirmă diferențele semnificative.

Testul Portage

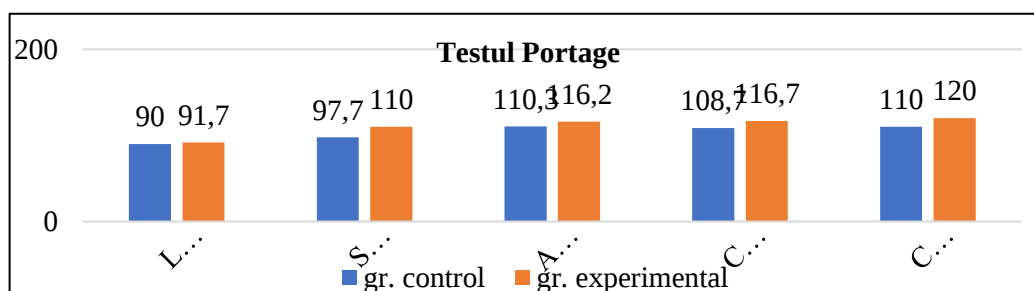


Figura 14. Datele experimentale ale rezultatelor testului Portage pe domeniile: limbaj, socializare, autoservire, comportament cognitiv, comportament motor (etapa retest) la GC și GE

În figura 14 s-au evidențiat diferențe semnificative între GE și GC pentru variabilele socializare, autoservire, comportament cognitiv și motor ($p < 0,05$), cu excepția limbajului ($p = 0,001$).

Rezultatele obținute prin analiza comparativă a datelor demonstrează un progres semnificativ al preșcolarilor din grupul experimental în plan emoțional, comportamental, social și cognitiv. Implicarea părinților în activități educative comune și aplicarea sistematică a *Programului de intervenție psihopedagogică FORS* au generat transformări pozitive atât în comportamentele copiilor, cât și în atitudinile parentale. Eficiența programului este susținută atât de datele cantitative, cât și de semnificația statistică a testelor aplicate. Aceste concluzii confirmă validitatea abordării integrative și a parteneriatului familie-educație ca pilon central în dezvoltarea relaționării sociale la preșcolari.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea realizată relevă importanța deosebită a *familiei* în dezvoltarea socială a copiilor preșcolari, subliniind **valențele pedagogice** ale acesteia în formarea comportamentelor sociale încă din perioada preșcolară. Familia nu este doar primul mediu de socializare, ci și principalul agent educațional care influențează formarea personalității copilului, oferind atât primele modele de comportament, cât și cadrul afectiv necesar pentru relaționarea socială. În temeiul acestora, putem formula următoarele **concluzii generale**:

1. Prin analiza fundamentelor teoretice referitoare la relaționarea socială a copiilor preșcolari, au fost clarificate multiple perspective actuale asupra acestui concept, facilitând identificarea principalelor direcții din literatura de specialitate națională și internațională. De asemenea, au fost explicate noțiuni-cheie precum: *valențe pedagogice ale familiei, socializare, educație socială, comunicare eficientă, empatie, rezolvare a conflictelor și integrare socială*. În același timp, atât educația socială, cât și procesul de socializare pun accent pe dezvoltarea abilităților practice necesare integrării sociale armonioase, precum comunicarea eficientă, empatia, gestionarea conflictelor etc., contribuind astfel la formarea unui mediu pozitiv și participativ în cadrul comunității preșcolare.

2. S-a demonstrat importanța incontestabilă a prezentei cercetări, întrucât abordează o problematică psiho-socio-educatională de actualitate: optimizarea relaționării sociale a preșcolarilor prin valorificarea valenței pedagogice a familiei. Analiza cadrului epistemologic și sinteza teoriilor referitoare la socializarea timpurie au evidențiat faptul că implicarea activă și conștientă a părinților reprezintă un set coerent de intervenții educaționale, prin care copilul asimilează valorile, normele și comportamentele prosoziale specifice mediului social, favorizând astfel integrarea echilibrată și dezvoltarea armonioasă a personalității sale.

3. S-a argumentat că *familia constituie primul model de relaționare socială pentru copil*, oferindu-i repere afective, comportamentale și valorice care stau la baza modului în care acesta interacționează cu ceilalți. *Valența pedagogică a familiei* constă în capacitatea acesteia de a ghida, modela și susține dezvoltarea copilului printr-o educație bazată pe afecțiune, comunicare deschisă, învățare prin exemplu și susținerea autonomiei emoționale și sociale.

4. S-a precizat faptul că relaționarea socială a preșcolarilor este influențată semnificativ de stilul parental adoptat, stilul democratic fiind cel mai eficient în dezvoltarea abilităților de cooperare, empatie, reglare emoțională și rezolvare a conflictelor, iar deficiențele în climatul familial (lipsa comunicării, conflicte, neglijare emoțională) pot conduce la dificultăți în integrarea socială a copilului, evidențiind necesitatea sprijinului educațional și psihologic oferit părinților.

5. S-a stabilit importanța elaborării *Modelului pedagogic OPRES*, întrucât acesta oferă soluții unei problematice psiho-socio-educatională actuale: optimizarea relaționării sociale la copiii de

vârstă preșcolară prin valorificarea valențelor pedagogice ale familiei. Analiza cadrului teoretico-epistemologic și sinteza abordărilor privind socializarea timpurie au condus la concluzia că *Modelul OPRES* reprezintă un ansamblu coerent de măsuri pedagogice, cu caracter integrativ și inovator, orientate spre dezvoltarea abilităților sociale ale copilului prin participarea activă și organizată a familiei. Aceasta devine elementul central al intervenției, oferind cadrul primordial de socializare, sprijinind adaptarea copilului la mediul colectiv și contribuind treptat la formarea echilibrată a personalității sale.

6. Evaluarea aplicării Metodei ARS, fundamentată pe conceptul de Personogeneză, a demonstrat că dezvoltarea competențelor de relaționare socială la copiii de vârstă preșcolară necesită intervenții educaționale integrate și personalizate, care pun accent pe joc, explorare ghidată și simularea unor contexte reale, având în vedere individualitatea fiecărui copil ca element central al procesului educațional. Participarea activă a familiei – ca agent principal al socializării – prin transmiterea valorilor fundamentale, oferirea unui feedback constructiv și sprijinirea intereselor personale ale copilului, s-a conturat drept un factor-cheie în maturizarea sa socio-emoțională și în formarea identității sociale.

7. S-a demonstrat că etapa de constatare a avut un rol esențial în crearea condițiilor necesare pentru îmbunătățirea relaționării sociale la copiii preșcolari, prin conturarea unui cadru aplicativ menit să evidențieze atât carențele din relaționarea socială al copiilor, cât și implicarea parentală insuficientă. Nivelul scăzut de responsabilitate și atitudine parentală, instabilitatea emoțională, diminuarea independenței și inițiativei copilului, precum și rezultatele testului Portage care indică un nivel redus de socializare, au fundamentat elaborarea Modelul OPRES. Valorificarea acestuia s-a realizat prin *Programul de intervenție psihopedagogică FORS* orientat spre stimularea relaționării sociale a preșcolarilor, program care a integrat fundamente teoretico-metodologice, asigurând desfășurarea demersului experimental și amplificând competențele relaționale ale copiilor concomitent cu responsabilizarea părinților.

8. S-a elaborat *Programul de intervenție psihopedagogică FORS*, având ca scop dezvoltarea abilităților de relaționare socială la copiii de vârstă preșcolară, prin integrarea unor caracteristici esențiale fundamentate pe principii teoretice riguroase și metode pedagogice inovatoare. În cadrul acestui program, *Metoda ARS* este utilizată ca instrument central pentru organizarea activităților, oferind un cadru interactiv care facilitează transpunerea cunoștințelor teoretice în situații practice. Aplicarea acestei metode are ca finalitate atingerea obiectivelor educaționale stabilite.

9. Rezultatele experimentului pedagogic, desfășurat prin implicarea părinților și a copiilor preșcolari în cadrul *Programului de intervenție psihopedagogică FORS*, au evidențiat, prin intermediul chestionarelor aplicate, îmbunătățiri semnificative atât în planul emoțional, cât și comportamental. Preșcolarii și părinții care au beneficiat de formare pedagogică au demonstrat

niveluri superioare de stabilitate emoțională, independență, inițiativă, precum și abilități de relaționare și comportamente prosociale sporite. Totodată, s-a remarcat un nivel ridicat de responsabilizare a părinților și dezvoltarea unor atitudini parentale pozitive, care au contribuit în mod semnificativ la dezvoltarea armonioasă a relaționării sociale a preșcolarilor.

Astfel, rezultatele cercetării au confirmat soluționarea **problemei științifice importante**, care rezidă în fundamentarea teoretică și practică a *valenței pedagogice a familiei în relaționarea socială a preșcolarilor*, structurate în *Modelului pedagogic de optimizare a relaționării sociale a preșcolarilor în familie*, fapt care a condus la evidențierea rolului familiei în formarea comportamentelor prosociale și consolidarea valenței pedagogice a familiei în viața copilului preșcolar, drept condiție necesară pentru formarea unei generații echilibrate, empatică și capabile de integrare socială eficientă.

Recomandări:

1. *Pentru părinți:* Participarea activă la sesiuni de formare parentală axate pe dezvoltarea abilităților de relaționare socială a copiilor. Se recomandă organizarea de ateliere interactive, în care să se abordeze teme precum comunicarea eficientă în familie, sprijinul emoțional, dezvoltarea empatiei și gestionarea conflictelor în relațiile cu copiii.

2. *Pentru cadrele didactice și personalul educațional:* Integrarea *Metodei ARS* în activitatea didactică, ca instrument de evaluare formativă și intervenție diferențiată în funcție de nevoile individuale ale copiilor. Aceasta permite o monitorizare continuă și precisă a abilităților sociale în formare. Inițierea și menținerea unei colaborări strânse cu familia, prin organizarea de întâlniri de tip „școală pentru părinți”, consiliere parentală și activități comune (ateliere, evenimente educative), în vederea creării unui cadru coerent între educația de acasă și cea din grădiniță.

3. *Pentru instituțiile educaționale (grădinițe, centre de educație timpurie):* Implementarea unor programe integrate de educație parentală, care să includă teme legate de relaționarea socială și metodele de sprijin psihopedagogic, ca parte a curriculei instituționale de sprijin familial.

4. *Pentru factorii decidenți în domeniul educației și al politicilor sociale:* Sprijinirea dezvoltării și extinderii programelor de intervenție psihopedagogică, precum FORS, prin includerea lor în politicile educaționale naționale privind educația timpurie și sprijinul familial.

BIBLIOGRAFIE

1. ALLPORT, G. W. *The Nature of Prejudice*. Addison-Wesley. 2018 p. 70-77 ISBN 9781040193679, 1040193676
2. ANTOCI, D, ANDRASCIUC BIRTOK, V. *Modelul funcțional al parteneriatului educațional contemporan*. În *Acta et commentationes. Sciences of Education Scientific journal*. “Ion Creangă” State Pedagogical University of Chișinău. Nr. 4(30). 2022. pp. 78-88. ISSN 1857-0623 E-ISSN 2587-3636.
3. ANDRIEȘ, V., CARA, A., GLOBU, N. ș.a. *Promovarea parteneriatelor școală–familie–comunitate în procesul educațional*. Chișinău: IȘE 2019. 86 p. ISBN 978-9975-48-154-0.
4. ARDELEANU, S., BALTĂ, N. *Marele dicționar al psihologiei*. București: Trei, 2006. 1358 p. ISBN: 978-973-707-099-9.
5. BANDURA, A. *Self-efficacy: The exercise of control*. 2011, ISBN 071-672-626-2
6. BATSON, C. D. *Altruism in Humans*. Oxford University Press. 2018, pp. 36-80 ISBN 13-978-0-19-534106-5
7. BOWLBY, J. *Attachment and Loss: Vol. 1, Basic Books*, 2013, p. 360 ISBN 9783030877590
8. BOLBOCEANU, A., *Dimensiuni ale educației în contemporanietate: culegere de articole ale doctoranzilor*, conținut în *Univers Pedagogic*, Chișinău, 2005. ISSN 1811-5470
9. BRONFENBRENNER, U. *Ecological Theory Encyclopedia of Child Behavior and Development*, 2011, ISBN 978-0-387-77579-1
10. CALANCEA, A. *Psihologia personalității*, Chișinău: 2006, ISBN 9975-78-416-X
11. CALLO, T. *Pedagogia practică a atitudinilor*. Chișinău: Litera, 2014. 240 p. ISBN 978-9975-74-340-2.
12. CEMORTAN, S. *Abordări ale socializării copiilor de vârstă timpurie*. În *Univers pedagogic*, nr.1, 2012, p. 3-12. ISSN 1811-5470
13. CIOFU, C. *Interacțiunea părinți-copii*. București: Editura Științifică și enciclopedică, 1989. ISBN 9732901306
14. CRISTEA, S. *Finalitățile educaționale*. Vol. 3. București: Editura Didactica Publishing House, 2016. ISBN 978-606-68-40-2.
15. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Iași: Polirom, 1996. ISBN 973-9248-03-9
16. CUZNEȚOV, L. *Educația pentru familie în preșcolaritate*. Chișinău: Stelpart, 2005. 64 p. ISBN 9975-921-159-0.
17. DOLEAN I., DOLEAN D. *Meseria de a fi părinte*. București: Editura Aramis, 2002. ISBN 9789736796463

18. ELKIND, D. *The Hurried Child: Growing Up Too Fast Too Soon* (Revised Edition). Da Capo Lifelong Books. 2007, ISBN 9781442206328, 1442206322
19. ELKONIN, D. *Psihologia jocului*, București: EDP 1998, ISBN 159.9:371.382
20. ERIKSON, E. *Copilărie și societate*. București: Editura Trei, 2015 ISBN 978-606-719-0151
21. FERREOL, G. *Dicționar de sociologie*. Iași: Polirom, 1998, 254 p. ISBN: 973-683-054-3.
22. GOLEMAN, D. *Inteligența emoțională*. București: Curtea Veche Publishing, 2001, 424 p. ISBN 973-8120-67-5
23. GOLU, P., VERZA, E., ZLATE, M. *Psihologia copilului*. București: EDP 1997. ISBN 973-30-3771-0
24. MARGA, A. *Educația responsabilă*. București: EDP, 2019, 189 p. ISBN 978-606380314-7
25. MÎSLIȚCHI, V. *Parteneriatul educațional familie-grădiniță-școală*. Chișinău: Pulsul Pieței, 2015. p. 250. ISBN 978-9975-3040-7-8.
26. NEACȘU, I., *Introducere în psihologia educației și a dezvoltării*. Iași: Editura Polirom 2010, ISBN 978-973-46-1798-2.
27. PASCARI, V. *Dimensiuni valorice ale interesului cognitiv la vârsta preșcolară*. În: Materialele Simpozionului internațional „Tradiții și inovații în educație”. Chișinău: UST, 2019, Vol 1. pp. 135-143 ISBN 978-9975-76-289-2.
28. PIAJET, J. *Psihologia copilului*. București: D&P, 2010, 314 p. ISBN 973-60-5580-111-3
29. SAVCA, L. *Psihologia personalității în dezvoltare*, Chișinău: Editura Sirius, 2003. ISBN 978-9975-76-168-0
30. SIMMEL, G. *Sociologie: studii privind formele socializării*, Chișinău: Editura Sigma IG, 2000, 568 p. ISBN 9975-942-06-7.
31. SILISTRARU, N. *Etnopedagogie și educație*: Chișinău: UST, 2021, 407 p. ISBN 978-9975-76-295-3
32. STĂNCIULESCU, E. *Psihologia educației de la teorie la practică*. București: Editura Universitară, 2009, ISBN 978-973-749-487-0.
33. VRĂJMAȘ, E. *Intervenția socio-educțională ca sprijin pentru părinți*. București: Editura Aramis-Print, 2008 ISBN 978-973-679-531-2
34. WHITE, E. *Minte, caracter, personalitate: ceea ce nu poți vedea în oglindă*, București: 2013. ISBN 978-973-101-630-6
35. БЕРГЕР, Б. П., ЛУКМАН Т., *Социальная конструирование реальности* Москва: Изд-во Эксмо, 1995 ISBN 5-85691-036-2

36. ВЬГОТСКИЙ, Л. С., *Психология развития ребенка*, Москва: Изд-во Смысл, 2004, 512 с. ISBN 5-699-03524-9
37. КОН, И. С., *Ребенок и общество*, Москва, Изд-во Академия, 2003. ISBN 5-7695-1420-5
38. ЛИСИНА, М.И., *Общение, личность и психика ребенка*. Институт практической психологии Воронеж: Издательство НПО МОДЭК, 1997, 384 с. ISBN 5-89395-027-5
39. РАКУ Ж., *Эффективные стратегии социализации ребенка в дошкольном возрасте*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 1-2 noiembrie 2011, p. 21-23, Chișinău: Print-Caro, 2011, 537 p. ISBN 978-9975-56-010-8.
40. ЭЛЬКОНИН, Д. Б., *Детская психология: развитие ребенка от рождения до семи лет*, Москва, 1991, 328 с. ISBN 978-5-7695-4068-4

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMA TEZEI

1. **COMAN L. CARA A.** *Analiza interacțiunilor sociale la preșcolari: Raportul socializare – relaționare* În: Materialele Conferinței științifice internaționale „Perspectivele și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației”. Universitatea de Stat din Cahul. Cahul: 2024 ISSN 2587-3563 E-ISSN 2587-3571
2. **COMAN, L.** *Abordări privind rolul familiei în procesul de socializare a preșcolarului mic*. In: Revista *Didactica Pro*, 2023, nr. 4. (Categorie B) ISSN 1810-6455
3. **COMAN L.** *Personalitatea individului privită prin corelația dintre conceptele de „socializare” și „educație”*. In Materialele Conferinței Științifice Internaționale: Evoluția sistemului național al învățământului special și incluziv ca proces unitar teoretico-praxiologic în câmpul educațional european: 50 de ani de activitate a Catedrei Psihopedagogie și Psihopedagogie specială, Ed. 1, 2 decembrie 2022. Chișinău: CEP UPSC, 2023, pp. 333-340. ISBN 978-9975-46-732-2.
4. **COMAN L.** *Personalitatea individului privită prin corelația dintre conceptele de „socializare” și „educație”*. In Materialele Conferinței Științifice Internaționale: Current Affairs and Perspectives in Psychological Research: International conference of applied psychology, Ed. 2, 29-30 noiembrie 2022. Chișinău: CEP USM, 2022, Ediția 2, pp. 39-40. ISBN 978-9975-159-97-5.
5. **COMAN L.** *Socializarea copiilor preșcolari prin interacțiunea cu dispozitivele moderne de înaltă tehnologie*. In Materialele Conferinței Științifice Internaționale: Asistența psihosocială în contextul noilor realități pe timp de pandemie, 16 aprilie 2021. Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, 2021, pp. 334-340. ISBN 978-9975-46-545-8.

6. **COMAN L.** *Aspecte ale socializării individului în copilăria precocă.* În: Materialele Conferința „Aspecte psihosociale ale securității psihologice și manifestările ei în plan social la copii”, 29 octombrie 2021, p. 63-69, ISBN 978-9975-46-564-9.

7. **COMAN L.** *Influența activității de joc asupra socializării copiilor preșcolari.* In: Materialele Conferinței științifico-practică cu participare internațională, dedicată Zilei Internaționale a Familiei, 14-15 mai 2021, Ediția a I-a, p.1 90

8. **COMAN, L.,** *Dezvoltarea preșcolarilor în era socializării digitale.* In: Revista Psihologie, 2021, nr. 2(39), pp. 75-81. (Categorie B) ISSN 1857-2502. DOI: 10. 46728/ pspj. 2021. V 39.i2.p75-81

9. **COMAN L.** *Asistență psihologică pentru părinții copiilor cu nevoi speciale spre integrarea lor în societate.* In Materialele Conferinței Științifice Internaționale: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului. Seria 22, Vol.1, 8-9 octombrie 2020. Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „ Ion Creangă”, 2020, pp. 351-353. ISBN 978-9975-46-450-5.

10. **COMAN, L.** *Problema socializării copiilor preșcolari și interacțiunea lor cu tehnologiile moderne.* In Materialele Conferinței Științifice Internaționale: Preocupări contemporane ale criminologiei, dreptului și psihologiei în condiții de pandemie dedicată împlinirii a 25 de ani a învățământului criminologic și 30 de ani de dezvoltare a Psihologiei Aplicate. 17 octombrie 2020. Chișinău: Institutul de științe penale și criminologie aplicată, 2020, pp. 271-282. ISBN 978-9975-3314-2-5.

11. **COMAN, L.** *Socializarea ca factor decisiv în incluziunea școlară.* In: Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice: Psihopedagogie și management educațional. Vol. 5, 28-29 februarie 2020. Chișinău: UST, 2020, pp. 38-42. ISBN 978-9975-76-302-8.

12. **COMAN, L.** *Adaptarea copiilor la școală ca problemă psihologică.* In Materialele Conferinței Științifice Internaționale: *Perspectivile și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației.* Vol. II, 7 iunie 2018. Cahul, Republica Moldova: Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul, 2018, pp. 38-41. ISBN 978-9975-88-042-8.

13. **COMAN, L.** *Impactul psihologic al jocurilor la calculator asupra socializării copiilor.* In Materialele Conferinței Științifice Internaționale: *Evaluarea în sistemul educațional: deziderate actuale.* 9-10 noiembrie 2017. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2017, pp. 164-167. ISBN 978-9975-48-118-2.

14. **COMAN, L.,** *Socializarea preșcolarilor prin intermediul activităților din grădiniță.* In: Revista *Univers Pedagogic.* 2017, nr. 3(55), pp. 23-27. (Categorie C) ISSN 1811-5470.

15. **COMAN, L.** *Educația timpurie: sporirea calității și eficienței.* In: Revista *Univers Pedagogic.* 2016, nr. 1(49), pp. 28-33. (Categorie C) ISSN 1811-5470.

16. **COMAN, L.** *Familia și școala priviți ca - agenți ai socializării.* In *Materialele Conferinței Științifice Internaționale: Perspectivile și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*. Vol. 2, 7 iunie 2016. Cahul: Tipografia „Centrografic”, 2016, pp. 95-99. ISBN 978-9975-914-90-1

17. **COMAN, L.** *Procesul socializării abordat în arealul științific.* *Materialele Simpozionului Pedagogic Internațional: Valorile moral-spirituale ale educației.* 3-4 aprilie, 2015, IȘE. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2015, p. 246-251. ISBN 978-9975-48-069-7

18. **COMAN, L.** *Funcția educativă a familiei în raport cu socializarea copiilor.* *Materialele Conferinței Științifice Internaționale: Școala modernă: provocări și oportunități.* 5-7 noiembrie, 2015. Chișinău: IȘE, Tip. Cavaoli, 2015 p. 591-595. ISBN 978-9975-48-100-7

19. **COMAN, L.** *Dezvoltarea parteneriatului părinte-copil pentru eficientizarea procesului de educație.* *Materialele Conferinței Științifice Internaționale: Perspectivile și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul, 5 iunie 2015, Volumul II p.133 -135 ISBN 978-9975-914-98-7

20. **COMAN, L.** VASIAN, T., RACU, J. *Dezvoltarea parentalității - condiție de eficientizare a socializării copilului de vârstă fragedă.* In: *Socializarea copiilor de vârstă timpurie.* p. 69-93 2015, ISBN 978-9975-48-090

21. **COMAN, L.** *Rolul socializării la vârsta timpurie în cadrul mecanismelor psihologice complexe ale personalității aflate în dezvoltare continuă.* *Materialele Conferinței Științifice Internaționale: Eficientizarea învățământului - vector al politicilor educaționale moderne.* 11-12 decembrie, IȘE, 2014. Tipogr. „Cavaoli”, 2014, p. 488-493. ISBN 978-9975-48-066-6.

22. **COMAN, L.** *Atitudinea parentală față de socializarea copiilor de vârstă timpurie.* *Materialele Conferinței Științifice Internaționale: Perspectivile și problemele integrării în Spațiul European al Învățământului superior.* 5 iunie 2014. Volumul I. Cahul: Centrografic, 2014, p. 199-203. ISBN 978-9975-914-90-1.

23. **COMAN, L.** *Educația parentală cu privire la socializarea copiilor de vârstă timpurie.* In: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Practica psihologică modernă”,* 26-28 septembrie 2014, Chișinău: Tipografia UPS I. Creangă, 2014, pp. 34-41. ISBN 978-9975-46-231-0.

24. **COMAN, L.** *Implicarea responsabilă a taților în socializarea copiilor de vârstă fragedă.* *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Fundamentele psihopedagogice ale prevenirii și combaterii violenței în sistemul educațional”* din 10 octombrie 2014, Univ. UPSC, pag. 72-79, ISBN 978-9975-115-53-7.

ADNOTAREA

COMAN Liliana

Valența pedagogică a familiei în relaționarea socială a preșcolarilor,

teză de doctor în științe pedagogice,

Chișinău, 2025

Structura tezei: Introducerea, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 236 surse, 53 anexe, 149 pagini text de bază, 32 figuri și 22 tabele.

Publicații la tema tezei: Rezultatele cercetării au fost reflectate în 24 publicații științifice.

Cuvinte-cheie: relație, relaționare socială, socializare, integrare, preșcolari, familia, jocul, competențe parentale, atitudine parentală, responsabilitate parentală, stiluri parentale, abilități de relaționare socială.

Domeniul de studiu: Teoria generală a educației.

Scopul cercetării constă în determinarea fundamentelor teoretice și metodologice ale procesului de relaționare socială a preșcolarilor în contextul implicării părinților.

Obiectivele cercetării: determinarea reperelor teoretice privind relaționarea socială la preșcolari în familie; descrierea caracteristicilor relaționării sociale la preșcolari; investigarea rolului familiei în formarea și consolidarea comportamentelor prosociale la copiii preșcolari cu accent pe stilul de comunicare, climatul emoțional și valorile transmise în mediul familial; conceptualizarea Modelului pedagogic de optimizare a relaționării sociale a preșcolarilor în familie; sintetizarea metodologiei de stimulare a relaționării sociale la preșcolari în familie și elaborarea metodei de dezvoltării ARS; studiul experimental al relaționării sociale a preșcolarilor în familie, implementarea și validarea Programului de intervenție FORS cu implicarea părinților.

Noutatea științifică și originalitatea lucrării rezidă în argumentarea valenței pedagogice a familiei în relaționarea socială a preșcolarilor prin: aplicarea principiului cauzalității în raportarea noțiunilor *relaționare socială, socializare și integrare socială*; specificarea noțională a *relaționării sociale*; operaționalizarea pedagogică a dezvoltării sociale; conceptualizarea Modelului pedagogic de optimizare a relaționării sociale a preșcolarilor în familie; elaborarea, implementarea și validarea *Programului de intervenție psihopedagogică FORS prin implicarea părinților*.

Rezultatele științifice care au condus la soluționarea unei probleme importante în cercetare se referă la conceptualizarea Modelului pedagogic de optimizare a relaționării sociale a preșcolarilor în familie, fapt care a reperat elaborarea Metodei ARS personogenesis care a stat la baza *Programului de intervenție psihopedagogică FORS*, prin implicarea directă a părinților, contribuind la integrare treptată în societate a preșcolarilor.

Semnificația teoretică constă în determinarea reperelor teoretice privind relaționarea socială la preșcolari în familie; descrierea caracteristicilor relaționării sociale, a noțiunilor de relaționare socială, socializare și integrare la preșcolari; investigarea rolului familiei în formarea și consolidarea comportamentelor prosociale la copiii preșcolari cu accent pe stilul de comunicare, climatul emoțional și valorile transmise în mediul familial; sintetizarea metodologiei de stimulare a relaționării sociale la preșcolari în familie și elaborarea metodei de dezvoltării ARS și interpretarea științifică a datelor cercetării teoretico-experimentale. Acest demers evidențiază rolul esențial al mediului familial în dezvoltarea relaționării sociale a copiilor, contribuind la fundamentarea și clarificarea conceptelor-cheie pentru optimizarea procesului educațional la vârsta preșcolară.

Valoarea aplicativă a cercetării rezultă din: sintetizarea metodologiei de stimulare a relaționării sociale la preșcolari în familie și elaborarea metodei de dezvoltării ARS; studiul experimental al particularităților și nivelurilor de relaționare socială a preșcolarilor în familie; elaborarea, implementarea și validarea *Programului de intervenție psihopedagogică FORS prin implicarea părinților*, conceput pentru dezvoltarea abilităților de relaționare socială la copiii preșcolari, utilizând Metoda ARS ca instrument central în structurarea activităților programului. Programul poate fi inclus în ghiduri metodologice destinate părinților și în suporturi didactice pentru educatori în diverse contexte educaționale. Prin valorificarea resurselor vizate se creează parteneriate familie - mediul preșcolar, se contribuie la socializarea și integrarea sistematică a copiilor oferind instrumente practice necesare pentru optimizarea relaționării sociale la preșcolari, creând oportunități și noi deschideri pentru intervenții educaționale inovatoare în aria pedagogiei familiei.

Implementarea rezultatelor științifice: s-a realizat în centrul comunitar Fantastic - CeCeFel, sectorul Centru al Direcției generale pentru protecția drepturilor copilului, un centru comunitar pentru familii cu copii de vârstă preșcolară.

ANNOTATION

COMAN Liliana

The Pedagogical Role of the Family in the Social Interaction of Preschoolers,

Doctoral Thesis in Pedagogical Sciences,

Chişinău, 2025.

Thesis structure: Introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography with 236 sources, 53 annexes, 149 pages of main text, 32 figures, and 22 tables.

Publications related to the thesis topic: The research results were reflected in 24 scientific publications.

Keywords: relationship, social interaction, socialization, integration, preschoolers, family, play, parental competencies, parental attitude, parental responsibility, parenting styles, social interaction skills.

Field of study: General Theory of Education.

The purpose of the research is to determine the theoretical and methodological foundations of the social interaction process of preschoolers in the context of direct parental involvement.

Research objectives: Determining the theoretical benchmarks regarding social interaction in preschoolers within the family; Describing the characteristics of social interaction in preschoolers;

Investigating the role of the family in shaping and consolidating prosocial behaviors in preschool children, focusing on communication style, emotional climate, and values transmitted within the family environment; Conceptualizing the Pedagogical Model for optimizing social interaction in preschoolers within the family; Synthesizing the methodology for stimulating social interaction in preschoolers within the family and developing the ARS development method; The experimental study of preschoolers' social interactions within the family, implementation and validation of the FORS intervention program with parental involvement.

The scientific novelty and originality of the work lie in arguing the pedagogical value of the family in social interaction for preschoolers by: applying the principle of causality in relation to the concepts of social interaction, socialization, and social integration; specifying the notion of social interaction; operationalizing the pedagogical development of social skills; conceptualizing the Pedagogical Model for optimizing social interaction in preschoolers within the family; and developing, implementing, and validating the FORS Psychopedagogical Intervention Program involving parents.

The scientific results that have led to solving an important research problem concern the conceptualization of the Pedagogical Model for optimizing social interaction in preschoolers within the family, which has laid the groundwork for the development of the ARS personogenesis Method that served as the basis for the FORS Psychopedagogical Intervention Program, involving direct parental engagement, contributing to the gradual integration of preschoolers into society.

The theoretical significance consists of determining the theoretical benchmarks for social interaction in preschoolers within the family; describing the characteristics of social interaction, the notions of social interaction, socialization, and integration in preschoolers; investigating the role of the family in shaping and consolidating prosocial behaviors in preschool children, focusing on communication style, emotional climate, and values transmitted in the family environment; synthesizing the methodology for stimulating social interaction in preschoolers within the family and developing the ARS development method; and the scientific interpretation of the data from theoretical-experimental research. This approach highlights the essential role of the family environment in the development of children's social interaction, contributing to the foundation and clarification of key concepts for optimizing the educational process at the preschool age.

The practical value of the research results from: synthesizing the methodology for stimulating social interaction in preschoolers within the family and developing the ARS development method; the experimental study of the specific features and levels of social interaction in preschoolers within the family; the development, implementation, and validation of the FORS Psychopedagogical Intervention Program involving parents, designed to develop social interaction skills in preschool children, using the ARS Method as the central tool in structuring program activities. The program can be included in methodological guides for parents and teaching materials for educators in various educational contexts. By utilizing the targeted resources, family-preschool partnerships are created, contributing to the systematic socialization and integration of children, offering practical tools necessary for optimizing social interaction in preschoolers, and creating opportunities for new educational interventions in the field of family pedagogy.

Implementation of the scientific results: It was carried out at the Fantastic - CeCeFel Community Center, Sector Central of the Directorate General for the Protection of Children's Rights, a community center for families with preschool-age children.

АННОТАЦИЯ КОМАН Лилиана,

Педагогическая роль семьи в социальной адаптации дошкольников,
диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук,
Кишинев, 2025.

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 236 источников, 53 приложения, 149 страниц основного текста, 32 фигуры и 22 таблицы.

Публикации по теме диссертации: результаты исследования были отражены в 24 научных публикациях.

Ключевые слова: взаимоотношение, социальная адаптация, социализация, интеграция, дошкольники, семья, игра, родительские компетенции, родительское отношение, родительская ответственность, стили воспитания, социальные навыки.

Область исследования: Общая теория образования.

Цель исследования заключается в определении теоретических и методологических основ процесса социальной адаптации дошкольников в контексте участия родителей.

Задачи исследования: Определение теоретических ориентиров социальной адаптации дошкольников в семье; Описание характеристик социальной адаптации дошкольников; Исследование роли семьи в формировании и укреплении просоциального поведения дошкольников с акцентом на стиль общения, эмоциональный климат и ценности, передаваемые в семейной среде; Концептуализация педагогической модели оптимизации социальной адаптации дошкольников в семье; Синтез методологии стимулирования социальной адаптации дошкольников в семье и разработка метода развития ARS; Экспериментальное исследование социальной взаимосвязи дошкольников в семье, внедрение и проверка программы психологопедагогического вмешательства FORS с участием родителей.

Научная новизна и оригинальность работы заключаются в аргументации педагогической ценности семьи в социальной адаптации дошкольников через: применение принципа причинности при соотнесении понятий социальной адаптации, социализации и социальной интеграции; уточнение понятий социальной адаптации; операционализацию педагогического развития социальной компетенции; концептуализацию педагогической модели оптимизации социальной адаптации дошкольников в семье; а также разработку, внедрение и валидацию психопедагогической программы вмешательства FORS с участием родителей.

Научные результаты, приведшие к решению важной исследовательской проблемы, касаются концептуализации педагогической модели оптимизации социальной адаптации дошкольников в семье, что стало основой для разработки метода ARS personogenesis, который лег в основу программы психопедагогического вмешательства FORS с участием родителей, способствующей постепенной интеграции дошкольников в общество.

Теоретическая значимость заключается в определении теоретических ориентиров социальной адаптации дошкольников в семье; описании характеристик социальной адаптации, понятий социальной адаптации, социализации и интеграции у дошкольников; исследовании роли семьи в формировании и укреплении просоциального поведения дошкольников, с акцентом на стиль общения, эмоциональный климат и ценности, передаваемые в семейной среде; синтезе методологии стимулирования социальной адаптации дошкольников в семье и разработке метода ARS, а также научной интерпретации данных теоретико-экспериментального исследования. Этот подход подчеркивает важнейшую роль семейной среды в развитии социальной адаптации детей, способствуя формированию и уточнению ключевых понятий для оптимизации образовательного процесса на дошкольном возрасте.

Практическая ценность исследования состоит в: синтезе методологии стимулирования социальной адаптации дошкольников в семье и разработке метода ARS; экспериментальном исследовании особенностей и уровней социальной адаптации дошкольников в семье; разработке, внедрении и валидации психопедагогической программы вмешательства FORS с участием родителей, направленной на развитие социальных навыков у дошкольников, с использованием метода ARS как центрального инструмента для структурирования деятельности программы. Программа может быть включена в методические пособия для родителей и учебные материалы для педагогов в различных образовательных контекстах. Использование указанных ресурсов способствует созданию партнерства семья — дошкольное учреждение, поддерживает систематическую социализацию и интеграцию детей, предоставляет практические инструменты для оптимизации социальной адаптации дошкольников и создает возможности для новых образовательных вмешательств в области педагогики семьи.

Реализация научных результатов: была осуществлена в общественном центре "Fantastic - CeCeFel", сектор Центр Дирекции общей защиты прав ребенка, общественном центре для семей с детьми дошкольного возраста.

COMAN Liliana

VALENȚA PEDAGOGICĂ A FAMILIEI
ÎN RELAȚIONAREA SOCIALĂ A PREȘCOLARILOR

Specialitatea 531.01 – Teoria generală a educației

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

Aprobat spre tipar: 28.05.2025

Hârtie offset. Tipar offset.

Coli de tipar: 2,0

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Tiraj 40 ex.

Comanda nr.49

Rezumatul a fost tipărit la Tipografia „Pulsul Pieței”, din Chișinău, str. Gh. Iablocikin, 5